

JE 2. SVĚTOVÁ VÁLKA POUČENÍM I PRO DNEŠEK?

Zdeněk Novotný

Když před 60 lety končily boje 2. světové války, dosud nejstrašnější války v dějinách, byli lidé ve vítězících státech plni nadějí a očekávání, že jejich nový život bude lepší, než byl ten předchozí. Naopak poražení – v Evropě Němci a v Asii Japonci – pohlíželi do budoucna s obavami. Sotva kdo tehdy tušil, že právě ty národy, které ve válce přinesly nejvíce nevinných obětí, budou trpět ještě dlouhá desetiletí (a mnohým se nevede dobře ani dnes), zatímco národy poražené dosáhnou v poměrně krátké době nevidaného rozkvětu a blahobytu. Znamená to tedy, že boj proti uchvatitelům byl vlastně zbytečný? Že všechny ty milionové oběti byly marné? Mohlo, nebo dokonce mělo vypadat všechno úplně jinak? I když lze historii různě vykládat, přepisovat, ba i falšovat, nikdy ji nelze změnit. Přesto jsou otázky, jak se co mohlo nebo mělo stát, zcela přirozené a namístě. Jejich kladení a odpovědi na ně jsou důkazem naší ochoty se z historie učit a poučit.

Proč vůbec ke 2. světové válce došlo, jaké byly její příčiny, které byly klíčové události této války..., to všechno bylo již mnohokrát řečeno a zdokumentováno, přičemž filmové archivy dodnes přinášejí materiály, které dále doplňují a upřesňují náš obraz toho, co se tehdy vlastně stalo. V době internetu už má v podstatě každý neomezené možnosti získávat informace, a má-li k tomu dostatek soudnosti, udělá si i vlastní, samostatný a na ideologiích nezávislý názor na to, co se v minulosti odehrálo. Není tedy nutné opakovat obecně známá fakta, ani hodnotit, zda nejdůležitější ve 2. světové válce byla letecká bitva o Británii, nebo vítězství u Stalingradu či v tankové bitvě u Kurska, nebo boje v Tichomoří, anebo vylodění v Normandii. Domnívám se, že letošní 60. výročí není důvodem ani k bombastickým oslavám vítězství, ani k dlouhým projevům a různým výkladům historie podle toho, jaká ideologie nebo politická strana je komu bližší či vzdálenější. Mělo by být příležitostí k tichému zamyšlení, vzpomínce a uctění památky těch, kteří nám vítězství v roce 1945 přinesli, všem těm, kteří trpěli a umírali, aby druzí mohli žít. Zdůrazňuji *všem*. Ve strachu, hrdinství, utrpení a smrti není mezi lidmi rozdílů. Prostý sovětský pěšák vrhající se na nepřítele ve jménu Stalina, jednoho z největších tyranů všech dob, nebyl o nic horším bojovníkem a o nic menším hrdinou než třeba britský stíhací letec odchovaný staletou demokratickou tradicí. Přes obrovské ideové rozdíly mezi válčícími spojeneckými mocnostmi bylo tu něco, co je sbližovalo. Společný nepřítel,

nacismus, spojený navíc se zrůdnou rasistickou doktrínou, kterou dokázal i praktikovat v podobě vyhlazovacích koncentračních táborů, představoval tu největší hrůzu a zlo, které kdy lidstvo potkaly. Pokud by zvítězil a ovládl svět, znamenalo by to konec lidství. To věděli nebo alespoň cítili všichni, kdo bojovali proti nacismu – od maršálů až po obyčejné vojíny, kteří tentokrát rozhodně nebyli jen manipulovanou masou, ale přesně věděli, proč nasazují své životy. Winstona Churchilla zcela jistě nemusíme podezírat ze sympatií ke Stalinovi a jeho pojetí komunismu. Přesto ho považoval a *musel* považovat za spojence proti nacistickému Německu. Známy je ostatně jeho výrok: „Kdyby Hitler vpadl do pekla, mluvil bych v parlamentě velmi lichotivě o ďáblu.“

Za 2. světové války se ta lepší a slušnější reprezentace lidstva dokázala povznést nad to, co ji rozdělovalo, a spojit se proti společnému smrtelnému nebezpečí. My tady ve Střední Evropě dnes žijeme v míru, v relativním hmotném blahobytu a ve vcelku zachovaném přírodním prostředí. To ale vůbec neznamená, že jsme uchráněni před velkými globálními problémy, jejichž řešení nebo neřešení je otázkou bytí či nebytí našich potomků. Přejme si – a hlavně přejme všem, kteří přijdou po nás – aby se ti slušnější a moudřejší mezi mocnými současného světa co nejdříve dokázali dohodnout, spojit a zachránit lidstvo a jeho budoucnost. Přejme si to a už dnes pro to dělejme vše, co je v našich silách.

Doc. PhDr. Zdeněk Novotný, CSc.
Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Univerzity Palackého
Sídliště 6. května 1048
756 54 Zubří